

ДУДЧЕНКО

Наталія Василівна
dudchenkonv@i.ua

УДК 336.6

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В
УКРАЇНІ

КАРБІВНИЧИЙ

Ігор Володимирович

к.е.н., доцент кафедри
фінансів, Черкаський
державний технологічний
університетTHE ANALYSIS OF THE
MODERN CONDITION OF
UKRAINE'S FINANCIAL
SECURITYк.е.н., доцент кафедри менеджменту
та економічної безпеки, Черкаський
національний університет імені
Богдана Хмельницького

У статті досліджено сутність наукової категорії «фінансова безпека». Автором зазначається, що підвищення рівня фінансової безпеки набуває загальнодержавного значення. Проаналізовано динаміку основних показників, які характеризують стан фінансової безпеки в Україні. Запропоновано комплекс заходів, реалізація яких сприятиме підвищенню рівня фінансової безпеки.

В статье исследована сущность научной категории «финансовая безопасность». Автором указывается, что повышение уровня финансовой безопасности приобретает общегосударственное значение. Проанализирована динамика основных показателей, которые характеризуют состояние финансовой безопасности в Украине. Предложен комплекс мероприятий, реализация которых будет способствовать повышению уровня финансовой безопасности.

The article investigates the essence of the scientific category "financial security". The author notes that the increase of the level of financial security achieves the countrywide meaning. The dynamics of the main rates, which characterize the condition of the financial security in Ukraine, has been analyzed. The complex of measures, realization of which will encourage the increase of the financial security level, has been proposed.

Ключові слова: фінансова безпека, ефективність, бюджет, валюта

Ключевые слова: финансовая безопасность, эффективность, бюджет, валюта

Keywords: financial security, efficiency, budget, currency

ВСТУП

В умовах глобалізації стабільне функціонування та розвиток національних економік суттєво залежить від здатності мінімізувати ризики та протидіяти загрозам. Деструктивні явища, які виникають у фінансовій сфері можуть уповільнити соціально-економічний розвиток як окремих країн, так й їх угруповань/об'єднань. Проблема мінімізації ризиків та загроз у фінансовій сфері є надзвичайно актуальною для нашої країни.

Питання проблематики фінансової безпеки достатньо повно висвітлено у наукових працях вчених: О. Барановського, П. Курмаєва, Г. Пастернака-Таранушенка, А. Сухорукова та інших.

Разом з тим, недостатньо дослідженими є окремі питання забезпечення фінансової безпеки України з огляду на сучасну соціально-економічну ситуацію в країні.

МЕТА СТАТТІ

Метою даної статті є аналіз динаміки основних показників, які характеризують стан фінансової безпеки та обґрунтування рекомендацій щодо підвищення рівня її забезпечення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі проведеного дослідження використувалися наступні методи: порівняльно-історичний – при пізнанні особливостей та суперечностей процесу забезпечення фінансової безпеки; економіко-

статистичний – дозволив виявити тенденції у фінансовій сфері України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Еволюція наукової думки щодо проблематики фінансової безпеки сприяла плюралізму наукових підходів до визначення сутності даної категорії.

Так, колектив авторів [1] під фінансовою безпекою розуміє такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання.

Позитивним, на нашу думку, у вищенаведеному трактуванні є акцентування на динамічному аспекті - забезпеченні економічного зростання.

Професор О. Барановський вважає, що фінансова безпека - це важлива складова частина економічної безпеки держави, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери України, яка відображається через систему критеріїв і показників її стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових і золотовалютних резервів, ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин, стан фінансових потоків в економіці, що характеризується збалансованістю і наявністю

апробованих механізмів регулювання і саморегулювання [2].

Трактування сутності фінансової безпеки знайшло своє відображення й у нормативних документах. Зокрема, у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки, фінансову безпеку охарактеризовано як стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови

для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [3].

Отже, узагальнення вищенаведених підходів до трактування сутності фінансової безпеки дозволило визначити її як структурно складну економічну категорію. Відповідно, її рівень залежить від ступеня оптимальності та гармонійності сукупності взаємозв'язків між складовими.

У [3] запропонована структура фінансової безпеки, яка, на нашу думку, достатньо повно розкриває сутність та можливий характер взаємозв'язків між її елементами.

Рис. 1. Складові фінансової безпеки [складено на основі [3]]

Рівень фінансової безпеки визначається за допомогою аналізу сукупності показників. Існує достатньо багато наукових підходів до визначення показників (індикаторів) фінансової безпеки та їх порогових значень. Так, Квятківський Ю.В. [4, с.74] пропонує наступні показники: середньорічні темпи приросту грошової маси; величина номінальної й реальної облікової ставки; показник грошового надлишку; швидкість обігу фінансових ресурсів; загальний обсяг і структура надходжень; наявність достатніх резервів; покриття резервами середньомісячної потреби; щоденний обсяг обігу готівки; межа коливань; ступінь збалансованості витрат і надходжень фінансових ресурсів; професіоналізм та ретельність розробки й процедура розгляду та затвердження кошторисів; масштаби фінансування; наявність чи відсутність високоліквідних резервів; система обліку; своєчасність фінансування; характер взаємовідносин із банком; стан розрахунків за зобов'язаннями; масштаби податкових пільг; рівень девальвації національної валюти; наявність чи відсутність жорстких фінансових обмежень; фінансова дисципліна; розмір загальної капіталізації; обсяги інвестицій.

З наведеного переліку показників малоінформативними, на нашу думку, є: швидкість обігу фінансових ресурсів, щоденний обсяг обігу готівки, система обліку. Деякі, наприклад, професіоналізм та ретельність розробки й процедура розгляду та затвердження кошторисів, масштаби податкових пільг, наявність чи відсутність жорстких фінансових обмежень базуються виключно на експертних оцінках та є, певною мірою, суб'єктивними.

У [5] наведено авторський підхід до визначення індикаторів фінансової безпеки.

Колектив авторів обґрунтував доцільність використання таких показників стану фінансової безпеки [1]: рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет України; рівень монетизації ВВП; дефіцит державного бюджету; ступінь доларизації національної економіки; швидкість обігу готівки; процентна ставка за банківській кредит; ставка рефінансування НБУ; відношення суми валових міжнародних резервів НБУ до загальної суми річного імпорту; валютний курс; питома вага довгострокових банківських кредитів у загальному обсязі наданих кредитів; питома вага податків в обсязі ВВП; відношення суми власних оборотних коштів підприємств до суми залучених оборотних коштів.

Наведена у табл. 1 інформація свідчить про посилення негативних тенденцій у фінансовій сфері України. Так, дефіцит державного бюджету коливався протягом 2014 - I півріччя 2016 років від 5% до 3,5% ВВП. Сума державного боргу зросла за вказаний період на 151,5%.

Зросли видатки держбюджету, пов'язані із докапіталізацією НАК «Нафтогаз», покриттям дефіциту Пенсійного фонду, а також зростанням витрат, зумовлених розширенням внутрішньої міграції [6].

У даному контексті доцільно погодитися із [1], що розбалансованість державного бюджету є головним дестабілізуючим чинником кризи державних фінансів. У той же час, вартість обслуговування державного боргу зросла, порівняно із 2012-2013 роками, на 2,1 в.п. (рис. 2).

Динаміка окремих показників, які характеризують стан фінансової безпеки України

[складено автором на основі [8; 9; 10]]

Період	ВВП, млрд грн	Державний та гарантований державою борг, млрд грн	Дефіцит державного бюджету, млрд грн	Запозичення до державного бюджету, млрд грн	Сальдо торговельного балансу, млрд дол. США
2012	145909,6	515,51	53,5	109,8	-9,0
2013	152265,7	584,79	64,7	160,8	-6,8
2014	158691,5	1100,83	78,1	322,4	5,1
2015	198854,4	1572,18	45,2	514,1	5,0
I півріччя 2016	985,0	1668,29	35,1	114,7	-0,7

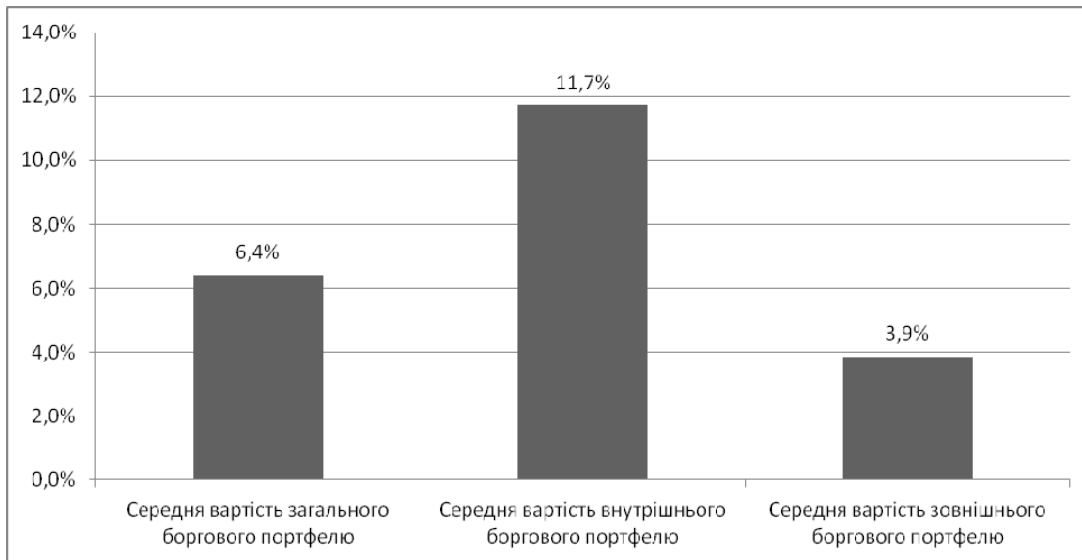

Рис. 2. Середньозважена вартість державного та гарантованого державою боргу, % [11]

Ступінь стабільності банківської системи є однією з доміант економічного зростання і характеризує ефективність грошово-кредитної та фінансової політики держави, її здатність забезпечити стабільність банківської системи і відповідно – зміцнення національної валюти [1].

Банківська система України, яка до 2014 року характеризувалася відносною стабільністю, протягом наступних років є суттєвим дестабілізуючим фактором фінансової безпеки.

Функціонування банківської системи України відбувається в умовах постійної зміни економічної кон'юнктури і непередбачуваності перспективи, що позначається на її нестабільності та підвищеному ризику [1].

Отже, результати проведеного аналізу окремих показників, які характеризують стан фінансової безпеки, та використання наукових підходів [12] дозволило виділити наступні її ризики: зростання тіньового сектору економіки та корупції у державних структурах; непередбачуваність динаміки національної грошової одиниці; зростання зовнішнього боргу та небезпека загострення фінансової кризи; зростання дефіциту зведеного бюджету та неефективна бюджетна політика щодо формування доходів та витрат бюджету.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи наукові підходи [12], доцільно виділити заходи, реалізація яких сприятиме підвищенню рівня фінансової безпеки України:

- підвищення результативності бюджетних витрат за рахунок орієнтації бюджетної системи на досягнення конкретних результатів (за відповідними програмами розвитку);
- розробка поетапної стратегії скорочення бюджетного дефіциту за рахунок поступового зростання дохідної частини бюджетів усіх рівнів;
- розробка та реалізація грошово-кредитної політики, спрямованої на стабілізацію рівня національної грошової одиниці, зниження рівня інфляції;
- реалізація заходів, спрямованих на мінімізацію відтоку капіталу за кордон за допомогою створення сприятливих умов для репатріації вивезеного капіталу;
- створення сприятливих умов для розвитку ринку цінних паперів в Україні.

Список використаних джерел

1. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінко. – К.: НІСД, 1997. – 144 с.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні - методологія оцінки та механізми забезпечення, НАН України [Електронний ресурс] / О.І. Барановський. –

Режим доступу: <http://www.gbv.de/dms/zbw/505608650.pdf>

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomen datsii>

4. Квятківський Ю.В. Критерії оцінки фінансової безпеки суб'єктів аграрної сфери / Ю.В. Квятківський // Економіка АПК. – 2009. - №11. – С. 70-75

5. Черненко О.С. Індикатори оцінки фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / О. С. Черненко // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2015. – № 3. – С. 71-78.

6. Комплексна оцінка економічної ситуації в Україні в 2014– 2015 рр. Частина 1. Загальна оцінка макроекономічної ситуації. – К.: ІАС Team, 2015.

7. Курмаєв П.Ю. Аналіз практичних підходів до оцінки рівня корупції у контексті економічної безпеки / П.Ю. Курмаєв // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – Вип. 1(38). – Ужгород, 2013. – С.179-181.

8. Валовий внутрішній продукт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/vvp_gic/vvp_u.htm

9. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень–червень 2016 року / [В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2016. – 80 с.

10. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2013 рік [Зубенко В.В., Самчинська І.В., Рудик А.Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2014. – 80 с.

11. Середньозважена вартість державного та гарантованого державою боргу у розрізі валют та типів кредиторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/news/view/statystychni-materialy-shchodo-derzhavnoho-ta-harantovanoho-derzhavoiu-borhu-ukrainy_2016?category=borg

12. Лисяк Л.В. Сучасний стан та основні проблем фінансової безпеки України [Електронний ресурс] / Л.В. Лисяк, Я.Ю. Подлужна // Ефективна економіка. – 2015. - №12. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4690>